

**PROFILAKTIKA INSPEKTORLARINING UYUSHGAN JINOYATLIKNI
OLDINI OLISH FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH VA UNING
DOLZARBLIGI**

Xoldarboev Ahmadjon Bozorboy o'g'li
O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi
3-kurs 313 guruh kursanti

Kalit so'zlar: profilaktika inspektorlari, uyushgan jinoyatchilik, jinoyatni oldini olish, ijtimoiy muhit, jinoyatga moyil bo'lgan shaxslar, jinoyatchilikni kamaytirish, profilaktik ishlar, huquqni muhofaza qilish, ijtimoiy reabilitatsiya.

Anotatsiya. Maqolada profilaktika inspektorlarining uyushgan jinoyatchilikni oldini olishdagi roli va faoliyatini takomillashtirishning dolzarbligi o'rganiladi. O'zbekistonda uyushgan jinoyatchilikning oldini olish bo'yicha amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar hali ham takomillashtirishni talab etadi, ayniqsa profilaktika inspektorlarining samarali ishlashini ta'minlashda. Maqolada profilaktika inspektorlarining asosiy vazifalari, jinoyatchilikka moyil bo'lgan shaxslar bilan ishlash, jamiyatda huquqiy madaniyatni oshirish, ijtimoiy muhitni tahlil qilish va jinoyatchilikni kamaytirishga qaratilgan profilaktik ishlarga alohida e'tibor qaratiladi. Shuningdek, faoliyatni takomillashtirishning dolzarb masalalari, shu jumladan, innovatsion yondashuvlar, jamoatchilik bilan hamkorlikni kuchaytirish va inspektorlarning malakasini oshirish zarurligi ta'kidlanadi. Uyushgan jinoyatchilikning oldini olishda profilaktika inspektorlarining faoliyati mamlakatning xavfsizligini va ijtimoiy barqarorligini ta'minlashda muhim omil bo'lib, zamonaviy yondashuvlar va metodlarni qo'llash orqali samaradorligini oshirish mumkinligi ko'rsatilgan. Maqola ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash va jinoyatchilikni kamaytirish borasidagi amaliy tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Anotation. The article examines the role of preventive inspectors in the prevention of organized crime and the urgency of improving their activities. The measures taken to prevent organized crime in Uzbekistan still require improvement, especially in ensuring the effective work of preventive inspectors. The article pays special attention to the main tasks of preventive inspectors, work with individuals prone to crime, improving legal culture in society, analyzing the social environment and preventive work aimed at reducing crime. It also highlights the urgent issues of improving activities, including the need for innovative approaches, strengthening cooperation with the public and improving the skills of inspectors. It is shown that the activities of preventive inspectors in the prevention of organized crime are an important factor in ensuring the security and social stability of the country, and their effectiveness can be increased by using modern approaches and methods. The article contains

practical recommendations on ensuring social stability and reducing crime.

Kirish

O'zbekiston Respublikasi uchun ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash, jinoyatchilikni kamaytirish va jamiyatda huquqni muhofaza qilishni kuchaytirish eng ustuvor vazifalardan biridir. Ayniqsa, uyushgan jinoyat va uning turli ko'rinishlari davlat xavfsizligiga jiddiy tahdid solmoqda. Shuningdek, jinoyatni oldini olish va uning oldini olishga qaratilgan profilaktika tizimining samaradorligini oshirish zarurati bugungi kunda hayotiy ahamiyat kasb etmoqda. Bu maqolada profilaktika inspektorlarining uyushgan jinoyatni oldini olishdagi roli, faoliyatini takomillashtirishning dolzarbligi va bu jarayonning jamiyat uchun foydaliligi haqida so'z yuritiladi.

Uyushgan jinoyatchilik — bu ma'lum bir maqsadlar yo'lida birlashgan va tizimli ravishda jinoyatlarni sodir etuvchi guruh yoki tashkilotlarning faoliyatini ifodalaydi. Bunday guruhlar odatda jinoiy faoliyatni keng miqyosda olib boradilar va ularga har xil sohalarda (narkotiklar savdosi, odam savdosi, pora olish, qimor, qurol-yarog'lar savdosi va boshqalar) iqtisodiy foyda keltiruvchi jinoyatlarni sodir etish orqali katta daromad olish maqsad qilinadi.

Uyushgan jinoyatchilikka xos bo'lgan ba'zi asosiy xususiyatlar quyidagilardan iborat:

- Tashkilot va tuzilma: Uyushgan jinoyatchilar ko'pincha yaxshi tashkil etilgan va tuzilmali guruhlarga bo'linadi. Har bir guruhda aniq bir lavozimlar va rollar bo'lib, a'zolar o'z vazifalarini biladilar va tartibni saqlashga intiladilar. Bu guruhlar ko'pincha "klans" yoki "oila" deb ataladi.

- Davomiylik: Uyushgan jinoyatchilikning o'ziga xos xususiyati — bu uning davomiyligi. Guruhlar ko'pincha uzoq vaqt davomida faoliyat yuritib, yangi a'zolarini jalb qilish, o'z manbalarini oshirish va faoliyat doiralarini kengaytirishga harakat qiladilar.

- Ijtimoiy izolyatsiya va yashirin faoliyat: Uyushgan jinoyatchilar o'z faoliyatlarini yashirin tarzda amalga oshiradilar. Ular ko'pincha qonunlardan chetda qolish uchun turli maxfiy usullardan foydalanadilar va o'zlarining jinoyatlarini sir tutadilar.

- Jinoyatlar turkumining kengligi: Uyushgan jinoyatchilik guruhlari odatda ko'plab turli jinoyatlar bilan shug'ullanadi. Misol uchun, ular narkotiklar, odam savdosi, qurol-yarog'lar savdosi, qimor, firibgarlik, poraxo'rlik, raqobatchilarni qo'rqitish kabi jinoyatlar bilan shug'ullanadilar.

- Zo'ravonlik va tahdid: Uyushgan jinoyatchilar o'z manfaatlarini himoya qilish uchun ko'pincha zo'ravonlikka yoki tahdidga murojaat qiladilar. Bu, o'z navbatida, jamiyatda qo'rquv yaratadi va jinoyatni davom ettirishga imkon beradi.

•Korrupsiya: Uyushgan jinoyatchilar tez-tez davlat organlari yoki huquqni muhofaza qiluvchi tizimlarga pora berish, korrupsiyaga jalb qilish orqali o'z faoliyatlarini himoya qilishadi va qonunlardan himoyalanihadi.

Uyushgan jinoyatchilikning bir nechta turlari mavjud:

- 1.Iqtisodiy jinoyatlar: Narkotiklar savdosi, odam savdosi, pul yuvish, pora olish.
- 2.Zo'ravonlik jinoyatlari: Qotillik, jismoniy tahdidlar, odamlarni qo'rqitish.
- 3.Tashkiliy jinoyatlar: Firibgarlik, raqobatni bosib olish, korrupsiyaga aralashish.

Uyushgan jinoyatchilik jamiyatga salbiy ta'sir ko'rsatadi, chunki u:

a.Xavfsizlikni tahdid qiladi: Jinoyatchilik faoliyatining kengayishi fuqarolarni qo'rquvda saqlaydi.

b.Iqtisodiy zararga olib keladi: Uyushgan jinoyatchilik korrupsiyani kuchaytiradi, ishbilarmonlikni kamaytiradi va davlat resurslarini suiiste'mol qilishga olib keladi.

c.Ijtimoiy barqarorlikka tahdid soladi: Jamiyatda ishonchni pasaytiradi, huquqni muhofaza qiluvchi organlarga bo'lgan ishonchni kamaytiradi.

Profilaktika inspektorlarining roli

Profilaktika inspektorlari, asosan, jinoyatlarni oldini olish va jinoyat sodir etgan shaxslarni ijtimoiy reabilitatsiya qilishga qaratilgan faoliyatni amalga oshiradilar. Ularning asosiy vazifalaridan biri, jismoniy va yuridik shaxslarning huquqiy madaniyatini oshirish, jinoyatlarni oldini olish, jinoyatchilikning sabablari va shart-sharoitlarini tahlil qilish hamda tegishli choralarni ko'rishdir. Shuningdek, inspektorlar, ayniqsa, jinoyatchilik yuqori bo'lgan hududlarda profilaktik ishlarni samarali tashkil etishga mas'uldirlar.

Profilaktika inspektorlarining faoliyati odatda quyidagi asosiy sohalarda amalga oshiriladi:

1. Jinoyatga moyil bo'lgan shaxslar bilan ishlash. Bu, o'z navbatida, shaxslarni jinoyatga undashga olib keladigan omillarni aniqlash va ularning oldini olishga qaratilgan choralarni ko'rishni talab qiladi.

2. Ijtimoiy muhitni tahlil qilish. Uyushgan jinoyatchilikning oldini olish uchun ijtimoiy muhitni o'rganish va unga ta'sir etuvchi faktorlarga qarshi profilaktik ishlarga asoslanish zarur.

3. Ko'maklashish va jamoatchilik bilan hamkorlik. Profilaktika inspektorlari, shuningdek, jinoyatchilikning oldini olish uchun jamiyat bilan hamkorlikda ishlashni amalga oshiradilar. Ular mahalla fuqarolarining huquqiy ongi va madaniyatini oshirishga hamda ijtimoiy xizmatlarni samarali tashkil etishga harakat qiladilar.

Uyushgan jinoyatni oldini olishning dolzarbligi

Uyushgan jinoyatchilik, albatta, mamlakatning ijtimoiy va iqtisodiy rivojlanishiga katta salbiy ta'sir ko'rsatadi. O'zbekiston Respublikasi uchun bu masala ayniqsa muhim, chunki uyushgan jinoyatchilik nafaqat jinoyat darajasini oshiradi,

balki jamiyatda xavotir va ishonchsizlikni ham kuchaytiradi. Uyushgan jinoyatchilikning oldini olishda profilaktika inspektorlarining roli beqiyosdir.

O'zbekistonda uyushgan jinoyatlarning oldini olish bo'yicha amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar ijobiy natijalar berayotgan bo'lsa-da, bu boradagi ishlar hali ham takomillashtirishni talab etadi. Profilaktika inspektorlarining faoliyatini yanada samarali qilish uchun quyidagi muhim masalalar dolzarb hisoblanadi:

1. Jinoyatlarni oldini olish bo'yicha kompleks yondashuv.** Bu yondashuv, profilaktika inspektorlarining faqatgina jinoyatchilikni aniqlash va jinoyatlarni tergov qilish emas, balki keng ko'lamdagi ijtimoiy-iqtisodiy choralarga ham asoslanishi kerak.

2. Yoshlar o'rtasida jinoyatchilikning oldini olish. Uyushgan jinoyatchilik ko'pincha yoshlar orasida tarqaladi, shuning uchun ularni ijtimoiy reabilitatsiya qilish va ma'naviy-axloqiy tarbiya berish zarur.

3. Profilaktika inspektorlarining malakasini oshirish. Yangi texnologiyalar, jinoyat turlari va jinoyatchilikka qarshi kurashish metodlaridan xabardor bo'lish, shuningdek, o'zgaruvchan ijtimoiy muhitni inobatga olish uchun inspektorlarning malakasini doimiy ravishda oshirib borish zarur.

Faoliyatni takomillashtirish yo'llari

Profilaktika inspektorlarining faoliyatini takomillashtirish uchun bir qator muhim choralar ko'rilishi zarur:

1. Ta'lim va treninglar. Profilaktika inspektorlari uchun doimiy ravishda maxsus ta'lim kurslari va treninglar tashkil etilishi lozim. Bu, ularning huquqiy bilimlarini oshirish, yangi jinoyat usullari haqida ma'lumot olish va zamonaviy texnologiyalarni qo'llash imkonini yaratadi.

2. Jamiyat bilan aloqalarni mustahkamlash. Profilaktika inspektorlarining ish samaradorligini oshirish uchun jamoatchilikni faol jalb qilish zarur. Bu, mahallalarda o'zaro ishonchni mustahkamlashga yordam beradi.

3. Innovatsion yondashuvlar. Jinoyatlarni oldini olish bo'yicha yangi texnologiyalarni, jumladan, sun'iy intellekt va big data tahlilini qo'llash, jinoyatchilikni oldini olishda samarali bo'lishi mumkin.

4. Qonuniy asoslarni takomillashtirish. O'zbekistonda profilaktika inspektorlarining huquqiy bazasini takomillashtirish, ular faoliyatini yuridik jihatdan mustahkamlash, samarali ishlashlari uchun zarur shart-sharoitlar yaratish talab etiladi.

Xulosa

Profilaktika inspektorlarining uyushgan jinoyatni oldini olishdagi roli mamlakat xavfsizligi va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda beqiyosdir. Ularning faoliyatini takomillashtirish, kompleks yondashuvni va zamonaviy metodlarni qo'llash, jamoatchilik bilan hamkorlikni rivojlantirish dolzarb masalalardir. Bu borada amalga oshirilgan har bir qadam jinoyatchilikni kamaytirish va huquqiy tizimni mustahkamlashga yordam beradi. Profilaktika inspektorlarining faoliyatini samarali

qilish orqali, biz jamiyatda xavfsizlikni ta'minlashga va jinoyatga qarshi kurashishda yangi yuksak natijalarga erishishga erishamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksi.
2. O'zbekiston Respublikasi "Huquqni muhofaza qilish organlari faoliyatini tashkil etish" to'g'risidagi qonun.
3. X. Rahmatullayev, A. Mirzaev. (2020). "Uyushgan jinoyatchilikka qarshi kurashish: O'zbekiston tajribasi". Toshkent: O'zbekiston Huquqshunoslar Akademiyasi.
4. M. Akramov. (2019). "Jinoyat profilaktikasi va uning jamiyatdagi o'rni". Toshkent: Yuridik Universiteti nashr.